FAKİR

SÖZLERİ

(İtlâk Tasavvufundan lâtifeler)

H. - L. ŞUŞUD

İSTANBUL — 1958

Doğan Kardeş Yayınları A. Ş. Basımevi — İstanbul

Yoku var ve muhteşem gösterdin,
Yeli gizledin, tozu gösterdin.

MEVLÂNÂ

Önsöz:

Bu lâtifeler sohbet mevzûlarıdırlar. Sâf İslâm Tasavvufundan nasibi olanlara mahsus ve **insanlıktan uyanacak** kimselerin malıdırlar. İtlâk tahassürüne, tahkik iştiyâkına erişmişler bunların kadrini bilir.

Alışılmış telâkkilere aykırı görünen cihetleridir bu zevâta şevk veren, (Kevn) den çıkma yolunu gösteren.

Akıl ve nakil efsânelerinden henüz bîzâr bulunmayanlara da izahları mümkündür.

İnsanda, yâni (idrâk)'da, hudûtsuz uçurulmar vardır, daha ulu hakikatleri de hazm eder: kâlbin mührünü (fek) etmek şartiyle.

H.-L. Ş.

FAKİR SÖZLERİ

Hakâiki bulmayanlar merâsimi din edindiler.

★ ★

İtlâk zevki, dîne mal olmayan ayn'ı dîn kimsenin malıdır.

★ ★

Allahtan konuşan çok, Allahı bilen yok.

★ ★

Tasavvuf (adem) ilmidir.

★ ★

İnsan için kurtuluş vardır, insanlıktan ötede.

★ ★

Hep sensin, ammâ sen sen değilsin.

★ ★

Nekadar yoksan o kadar hâkimsin, nekadar varsan o kadar mahkûmsun.

Cihân kıymetlerine temel bir hatâdır : yokun var zannedilmesi.

Benî Âdem yoktur, benî İdrâk vardır.

Muşahhasta kalma, mücerrede eriş.

Hilkat muammâsı (adem)'le hallolur.

Bedenin cisimdir diye senedinmi var ?

Uyanık insan çok, insanlıktan uyanmış yok.

Tok beden mukayyede, aç beden
mutlağa çalışır.

★ ★

Bulduğun ile mutmain isen ne âlâ,
değilsen aliyyül - âlâ

★ ★

Tahkik, vahdet'i vücûd değil, künh'ü vücûd yoludur.

★ ★

Riyâzetsiz (kaal)'i (hâl)'e
değişemezsin.

★ ★

Tok gezdiğin gün kendini sâlik
sayma.

★ ★

İnsan için mahıv'dan başka rahat
olmadı.

★ ★

Mürşid Röntgen gözlü tâlib ister :
nazarı bâtın görsün.

★ ★

Kudreti acizde ara
Serveti fakırda ara
Hayatı ölümde ara
Varlığı yokta ara.

★ ★

Riyâzât, sâliki Zât ile temasa getirir. Rehberden müstağni kılar.

★ ★

Açlık enbiyâ ekmeğidir, pîrân lokmasıdır.

★ ★

Nübüvvet ucuzdur, (fenâ) bahalıdır.

★ ★

Fakra erişmeyen çok fakirdir.

★ ★

Okyânus gezen ırmağı neylesin,
mutlağı bulan mürseli neylesin.

★ ★

Mestîyi ayyaş ne bilir, sekri sen küûldan sor.

★ ★

Âlem «keen lem yekün» vasıflı
bir zuhurdur

Kıdem (adem)'dedir : ne ki
adîmdir, o kadîmdir.

Minnetsiz niymet (Gayb)'tır.

Cihân kurnazlıklarını terket ki sana ezel zekâsı verilsin.

(Kevn)'den çıkmak en ulu kerâmettir.

Her şey maddedir, ammâ madde madde değildir.

Mevcûdât tam (réalité)'dir, lâkin
(réalité) (irréelle)' dir.

Mâlûmât Gayb'a perdedir.

★ ★

Hüznün kadrini bil, inkisârı
aziz tut.

★ ★

Nedir suâlin odur kemâlin.

★ ★

Doğarken gaybettin, öldükte bu-
lursun.

★ ★

Cihân bir emr'i gayrı vâkidir.

★ ★

Varlık yaprağını çevir, kitap
hatm olur.

★ ★

Cisim, madde görünmüş sırf mâ-
nâdır.

★ ★

O kadar git ki, «sende senlik kalmasın», eşyâda şey'iyyet kalmasın, Allahta Ülûhiyyet kalmasın.

Fenâ yolunda sana mubâhı harâm ederler, bakaada muhâli mümkün kılmak için.

Hakikî hayâtı ölümde bulursun.

(Suğrâ) idrâktir, (kübrâ) gaybtır : tahkik mantığında.

Gâfil derin Kevin koması içindedir.

Cihânın yegâne zevki zevâlidir.

Allah uçurumdur, sukut sevenler bulur.

Cihânda bigâne ol
Ledünde yeğâne ol
Mecliste peymâne ol.

★ ★

Mâhiyyetlere eriş, müşküller biter.

★ ★

Tasavvuf bilmek değil, bitmektir.

★ ★

Tasavvuftur : riyâzât ile,
tasavvurdur : rivâyât ile.

★ ★

Kapı kapı dolaşma, muradlar sen-
dedir.

★ ★

Müridlere bak mürşidi anla.

★ ★

Hâriçte arama : dışarda bir şey
kalmadı da sen var oldun.

★ ★

Esmâ ile olmaz, fenâ ile olur.

★ ★

Teselli tasavvufunu ko, tecel-
li tasavvufuna git.

★ ★

Her mefhum (fenâ)'da başka haki-
kate döner.

★ ★

«Les vingt années de Paganini».

★ ★

Riyâzetsiz beden akordsuz çalgıdır.

★ ★

Ülûhiyyet hakikati fenâda başka
nâm, başka mâhiyet alır.

★ ★

Tahkike erişen kurtuldu : bugün
zulmetten, yarın kulluktan.

★ ★

Hak ma'dûmen mevcûddur, Hâlk mevcûden ma'dûmdur.

★ ★

«Comme le sculpteur, la douleur vous dégage du bloc.»

★ ★

Beşeriyyetin gitikçe zâtiyyetin gelir.

★ ★

Sevgilerin gafletlerindir.

★ ★

Dünyâ bir négatif'tir, ki imkân derler.

★ ★

«L'Humain est un compromis entre l'Etre et le Non-Etre.»

★ ★

Hakikat'ı Âdemiyye : munbasit idrâktir. Hakikat'ı Muhammediyye münkesir idrâktir.

★ ★

Allahı bulan her şeyi buldu.

Göz verildi, görülmezi göresin diye.
Ayak verildi, erilmeze eresin diye.

İsti'dâd ve iştiyâk pasif
râbıtadır, riyâzetler aktif
râbıtadır. Gayrı râbıtalar
vehimdir.

Cihân harâblıklarla pâyidardır.

Evvel zamân bir karanlıktır :
nûrânî. Âhır zaman bir aydınlıktır :
zulmânî.

(İntrinsèque) iymân arayan,
dinlerin menbaına çıkar.

Sensiz bir âleme hiç ulaştınmı ?

Zikre gark ol : ne zâkir ne mez-
kûr kalınca. Yeme, yeme : aç-
lık vatan, tokluk gurbet olunca.
İnkisâr tut : külliyen kurtulunca.

Dipsiz uçuruma düş ki sukutlardan
âzâd olasın : ecrâm gibi.

Gâh ednâdan söylerler, gâh âlâ-
dan : bize tezâd görünür.

Fecre kadar yanan kandil ol : Baka
bulasın.

Fenâ, varlığın bittiği yerde başlar.

İş, vücûddan vecde gidiştir.

Rehber deniz feneridir : hedef
değildir, ışığını da gizlemez.

Dünyâ serâbdır, zehirli : ibâdâttır
panzehri.

Hakikî mürşid ilm'i zâtî'i ilâhîdir.

Allah mecbûru altın yapraktır :
ezilir dağılmaz.

Ey Şems'i Tebriz : ne güneş
imişsin ki bir nûrun cihâna
Mevlâ oldu.

Edyânı ko, Deyyânı bul.

Tahkik yolu geçer : gâh ibâdâttan,
gâh harâbattan.

Sen ölmeden gönlün dirilmez.

Envâr esrardan mahrum kılar.

Bir güneş batar, bin güneş doğar :
zâhir akşamında, bâtınlar fecrinde.

Kerâmât ile hayrân mı eder-
sin, yoksa aşk ile mestân mı
edersin ?

İlm'i mâduma (kodeks) olmaz.

Ülûhiyyete sığmamış bir Allah ara.

Ruh'u hayvânî : cemâdın ötesi,
Ruh'u izâfî : cismin ötesi,
Ruh'u mutlak : vücûdiyyât ötesi.

Bulduğun mânidir, henuz bul-
madığına.

Kâinât bi illettir, bi gâyedir.

★ ★

Mürşid âyinedir : kadrini dilber
bilir.

★ ★

Mâdûmun mûcidi ne demek ?

★ ★

Mukaddesât ademiyâttır.

★ ★

Seni senden öteye götürmektir,
rehberin işi.

★ ★

(Nirvana) bir peyâledir, sâkisi yok.

★ ★

Açlık ölüyü diriltir, tokluk diriyi
öldürür.

★ ★

Şeytan besmelede gizlendi.

Ne aradın da İslâmda bulmadın ?

Aşk mecâzîdir, eşhâs arasında
ve kul ile Rab arasında kaldıkça.

(Zidnî) ile (İrnî) mâbeynidir :
insanlığın zevki.

İdrâk, vücûb ile imkânın ittisâlidir.

Mâhiyetlerden gafletin kadardır,
ahkâmda tedbirin.

Gâfil varlıklarla, kâmil yokluklarla
beslenir.

Hak avâmın rabbıdır, havassın aslıdır. Havâss'ül havassın
ne rabbıdır, ne aslıdır.

★ ★

Mutlak mebde'dir, her suâlin
cevabı.

★ ★

Ademe ermeyen Hakka ermedi.

★ ★

Ne vahdettir, ne kesrettir :
Cem'i ma'al - fark'dır.

★ ★

«Kün» ilm'i zâtîden ibârettir.

★ ★

Fenâ (zıddiyyet'i ayniyye) yapar.

★ ★

Köhne şarâb muhakkik kelâmıdır.

★ ★

Maksûd bestedir, güfte vesile,
Murâd mestîdir, kadeh bahâne.
Fenâ'i Tiyh'den tecelli'i Sînâ maksûd, Rûyâ'i şeeden Ken'ân ı Gayb mev'ûd.

Vâkıf isen sırra, çalışmazsın
Cihânı islâha.

Fenâ ehli ateşte hayat bulur,
semender gibi.

Zikrin âlâsı, en âlâ zikrin dahi gaflet olduğunu bilmektir.

Nîl'e atılmayan (Kulzüm)'e
hükm edemez.

Kâmil iki cihân mültekasıdır.

Muvahhid illâ der, muhakkik
lâ der.

Vücûd keynûnetindir,
idrâk aynûnetindir,
adem gaybûbetindir.

★ ★

Mükevvenât (pour mémoire)
meblâğ gibidir, muhasebe'i
itlâkta.

★ ★

« - Hakikî ismim nedir ? »
- İzzetin isimsiz olmandır.

★ ★

Dinleri izâh edemezsin : men-
şe'leri Gayb sırrıdır.

★ ★

Kadîm eser mukaddestir : «ol
var idi sen yoğ iken.»

★ ★

(Enel - Hak) tasavvuf değildir.

★ ★

«Marier deux humains, c'est
forcer deux univers à se
souffrir.»

★ ★

Seni yakarsa o san'at eseridir.

* *

İyrâs ehli vardır, iysâr ehli vardır.

* *

«L'Humain est la rive entre
l'infiniment existant et
l'infiniment inexistant.»

* *

Vukuât gayrı vâki'dir,
hâdisât gayrı hâdistir.

* *

Dinler tasavvuftan geldi,
tasavvuf dinlerden değil.

* *

Ne ki sen değildir, senin
ittılâınâ gelirmi ?

* *

Fenâ'dan alan mişkât'ı
Muhammed'den aldı.

* *

Muhakkiktir tam (réaliste) olan :
(illusion)'lardan kurtulmakla

★ ★

Âlem muhteşem bir yalandır.

★ ★

Yokluk vatandır, varlık gurbettir:
ulu meşrebli kimseye.

★ ★

İtlâk yolunda Allah-perestlik
yoktur.

★ ★

Kâse'i fağfûr ol : bir dokun
bin dinle, kendi sînenden.

★ ★

«- Qu'est - ce que la vie ?
Une agonie.»

★ ★

(Sevâd'ı â'zam) ulvî heyûlâdır,
(arş'ı muazzam) berzah'ı küb-
râdır.

★ ★

Diyânet saadettir, siyâset felâkettir.

★ ★

Hilkattan murâd idrâktir.

★ ★

Ahlak bedenî sudûrâttır : ilk adımın neyse son adımın odur.

★ ★

İçinden çıkmadıkça dünyâ bilinmez.

★ ★

Fakır gibi servet olmaz, açlık gibi gıda olmaz.

★ ★

İzâfi'yi bilemedin, mutlak'a ermeden.

★ ★

İktisâb mertebeleri :
Taleb, tevessül, tasarruf ve istiğnâdır.

• • •

Bâzı tâbirler hakkında:

Hakâik	:	Hakikatler, bâtınlar, sırlar, mâhiyyetler.
Itlâk	:	Zıdların imtizacı, mutlak hakikat mertebesi.
Tasavvuf	:	İslâmda Ledün ilmi, akılla erişilemeyen hakikatlerin yolu, mânevî keşif sistemi.
Adem	:	Müsbet yokluk, vücûdun bâtını, hüviyyet sırrı, gayb'ı mutlak.
İdrâk	:	Subût, ilm, vukûf, şuûr, vücûd, kevn müterâdifidir.
Benî idrâk	:	Beşerin ismen insan, hakikatte ise idrâk oluşu.
Muşahhas	:	His ve taakkul ile subût bulan mefhumlar, mevcudlar.
Mücerred	:	Fenâ ve keşf ile erişilen.
Mukayyed, mutlak	:	Beşeriyyette ve kevn'de tutan âmiller mukayyedâttır. Zâtiyyete, lâ-kevn'e götüren sâikler mutlakiyyâttır.
Vahdet'l vücûd	:	Mahsûsât ve ma'kulâtın, mevcûdât ve hâdisâtın aynı bir prensibin, tek bir cevherin tezâhürleri olduğunu kabul eden zihnî doktrin.
Künh'ü vücûd	:	Varlığın hakikati, bâtını, sırrı, mâhiyyeti, ki buna ancak fenâ ve keşf ile erişilebilir.

Riyâzet : Az yemek, az uyumak, az konuşmak, hâlkdan uzak durmak. Esas itibâriyle açlıktır ki şiddet ve devâm ile yapıldıkta sâliki fenâya eriştirir.

Kaal : Tasavvuf hakikatlerini zihnen bilmekle iktifâ etmek.

Haal : Tasavvuf hakikatlerine, ledün mertebelerine keşfen ve zevkan, vicdânen ulaşmak : fenâ yolu ile.

Sâlik : Tahkik seyr'i sülükünü fenâ sistemine müsteniden yapan kimse.

Mahıv : Fenâ ve gayba erişme hâli. Hakikî vücûd olan ademde tahakkuk. Hubûtun izâlesi. Zıddı sahıv'dır.

Mürşid : Kendisi fenâya erişmiş ve tâlibi ifnâya muktedir mutasavvif.

Bâtın : İç, sır, hakikat, gizli mâhiyyet.

Âciz : Tahkik sâlikinde tezâhür eden zillet ve inkisâr.

Fakr : Fenâ mertebelerinde erişilen ıtlâk ve tecerrüd halleri.

Zât : Hak, Allah, Rab müterâdifidir. Ülûhiyyetin: ahkâmdan, ef'âldan, sıfâttan, esmâdan münezzeh ve müteâli mertebesi. İcmâl, cem' ve (ayn) da denilir.

Rehber : Yol gösteren, mürşid.

Nübüvvet : Allahdan tebligât alıp kullara nakleden. Üç mertebe üzeredir :

Nübüvvet'i teşriiyye,
Nübüvvet'i tebligiyye,
Nübüvvet'i târifiyye.

Teşriî nebi şeriat sâhibidir; tebliğ nebisi şeriat getirmez, ümmetini ikaz eder; târifî nebi bâtınlara ve ledünne delil ve rehber olur, tahkik irfanı yolunda.

Fenâ : Ademleşme. Zâhirden bâtınlara, subûttan ıtlâka gitme.

Mürsel	:	İlâhî tebligât, peygamberler.
Mesti, sekir	:	İnbisâtı ve galeyânı. Maddî veya mânevî tesirden doğar. Aşk tezahürü de denilir, tahkik tasavvufunda.
«Keen Lem Yekün»	:	Hiç olmamış gibi. Gayb ve Zât tecellisi ile erişilen hâl.
Zuhûr	:	Subût bulma, görünme, varlık intibâı verme, şeeniyyet.
Kıdem	:	Ezel, evveli ve iptidâsı olmamak.
Gayb	:	Şahâdet mukabili: bâtın, mahıv, sır, hüviyyet, adem.
Ezel zekâsı	:	Fenâya erişmiş kimsede zuhûr eden zâtî ilm, mutlak nazar.
Kevn	:	Hilkat, kâinât, mahsûsât ve mâkûlâtın külliyyeti.
Kerâmet	:	Hârika. Tabiat kanununa, akla aykırı görünen tezâhurât.
Madde	:	Mevcûdâtın cevheri, hamuru addedilmiş mefhûm.
Mâlûmât	:	Hissen, naklen ve aklen edinilen bilgiler.
İnkisâr	:	Kırılma. Bedenî, hissî veya kalbî olur. Sâlikte tezâhur eder, seyr'i sülûkü kolaşlaştırır. Nefsâniyyete elem, rûhâniyyete şifâdır.
Kemâl	:	Erişilmiş veya erişilecek a'zâmi mertebe.
Emr'i gayrı vâki	:	(Keen lem yekün) mertebesini ihrâz etmiş kâmilin nazarında mükevvenâtın manzarası ve mâhiyyeti. Vukuâtın gayr'ı vâki, hâdisâtın gayr'ı hâdis oluşu.
Ma'nâî sırf	:	Maddiyyâtın (ilm) 'e tahavvülü, ki ancak fenâ ile mümkündür.
Baka	:	Fenânın tekâmülü, hakikî ıtlâk, gayb, adem. «Ekmel» nasibidir.
Suğra, kübrâ	:	İslâmî mantık ta'birlerindendir.

Mürid : Bir rehberin mürşidliğini kabul etmiş, kâmilin irâdesine girmiş tâlib.

Esmâ : İsimler. Allahın isimlerini zikre devâm ederek terakkiye çalışmak.

Teselli, tecelli : Fenâsız tasavvuf teselli tasavvufudur. Fenâ ve tahkik ve cezbe yoluyla yapıldıkta hakikî ve müessir seyr'i sülûk denilir ki tecelliden tecelliye terakki olunur.

Tahkik : Mevcûdâtın ve mefhumların mutlak hakikat nazariyle görülmesi. Allahı ve mâsivayı Allahın bildiği gibi bilib görmek, fenâ ile.

Hak : Allah, hakikat, son mertebe.

Hâlk : Hakkın zuhûru, Allahın kendine tafsilen vukûfu imkânı.

Munbasit idrâk : Hakikat'ı Âdemiyye. Nihayetsiz kesret ve zuhûra müteveccih şuûr ve ilm.

Münkesir idrâk : Hakikat'ı Muhammediyye. Mutlaka, bâtına müteveccih ilm'i zâtî.

Râbıta : Teveccüh, temas. Şahsî, şeklî veya kevnî olursa bâtıldır, zevkî ve hakikî olursa faidelidir. Râbıta (pasif) veya (aktif)' dir: ezelî istidâd ve bundan doğan iştiyâk tâlibin pasif râbıtasıdır ki yanlış olarak aşk da derler. Riyâzât ve mücâhedât aktif râbıtadır: terakki temin ettiklerinden.

Ednâ'dan : Aşağıdan. Aklın alabileceği kadar, yâhut Vâhidiyyet mertebesinden.

Âlâ'dan : Yukarıdan. Ancak keşfen erişilebilen mertebeden. Yâhut Ahaddiyyet makamından.

Vücûd : Sâbit ve zâhir olma. Şeenî veya hakikî olur. Hakikî vücûd adem'dir, şeenî vücûd mümkünâttır.

Vecid : Vücûddan halâs hâlidir ki fenâda tahakkuk nisbetinde sâlikçe zevk olunur. İstiğrak, istihlâk da denir.

Mecbûr'u ilâhî : Allahdan gayrı tesellisi kalmamış «ehl'i derd» tâlib.

Edyân	:	Din'ler, felsefeler, doktrinler, taaşşukat ve taallükat.
Deyyân	:	Allah isimlerindendir. Dinleri inzâl eden, müstahakkı bihakkin veren. Mubalâga ile mütedeyyin.
Harâbât	:	İnkisâr, mahıv, fenâ için kullanılır edebî ta'bir. Beşerî saadete aykırı haller.
İbâdât	:	Beşerî saadet ve sükûnet verici kul amelleri. Şeriat ni'metleri.
İlm'i mâdum	:	Cihânın ilm'i zâtîde bir imkân'ı ademî'den ibâret bulunuşu. Şeen, hudüs, vücüdiyye'i hayâliyye.
Ruh	:	İlm'i ilâhînin taallûku. Derecelerinin bilinmesi fenâya mütevakkıftır. Ruh'u hayvâni, ruh'u izâfi, ruh'u mutlak, ruh'u sultânî, ruh'u âzam: cümlesi umûr'u ademiyyedendir, tenezzülâttır.
Mukaddesât	:	İhtiyârî ölüm ile erişilen haller, mertebeler. Avâm ve gâfilân için bâtınî mefhumlar, sırlar.
Ademiyyât	:	Yokluklar, fenâ ve mahıv makamları, mefhumları.
Mecâzî	:	Taklid. Zıddı hakikîdir.
Avâm	:	Fenâ'ya erişmemişler.
Havâs	:	Vahdet'i vücûd, yani tarikat ve mârifet menzilinde olanlar.
Havâss'ül - havâs	:	Fenâ ve Baka ehli muhakkikler, ülül-azim peygamberler, pirân ve zâtiyyün hazerâtı.
Mâhiyyet	:	Ancak tahkik ve keşif ile erişilen hakikat.
« Zidnî ... »	:	Hazret'i Mustafâ'nın duâlarındandır: «Rabbi, zidnî tahayyerâ fiyke.» İstiğrak talebidir.
« İrnî ... »	:	«Eşyâyı bana olduğu gibi göster» — İrn'il eşyâ kemâ hiye — : İstihlâkten, istiğraktan affi için bazan vâki niyazlarıdır.

Vucûb	:	Ademdir, lâ-vûcûddur. Mutlakiyyettir. Ezel ve kıdem'i zâtidir.
İmkân	:	Vûcûd, subût, zuhûr ve taayyündûr. Mûkevvenâttır ki âlem'i imkân da denilir.
«Cem'i maal - fark»	:	Bir nazarda imkân ile vucûbu mûndemic görmedir. Fenâ'i sıfât hâlidir, berzahiyyet mûşâhedesidir. Itlâktır.
«Kün»	:	Hilkat emridir ki hakikatte ilmin taallûkundan ibârettir, Cem'in tafsile, (Ayn) ın (İlm) e tenezzülûdûr.
«Enel - Hak»	:	«Hak benim.» Vahdet'i vûcûd hatâsıdır. Fenâya ve tahkike erişmemiş tevhid ehlinden sâdır olur, gizli veya ayân.
Keynûnet	:	İymân mertebesi, olma.
Aynûnet	:	Ayân mertebesi, bulma.
Gaybûbet	:	Nisyân makamı, keen lem yekün zevki.
Kulzüm	:	Mûsa peygamberin işâretiyle suların Beni İsrâile geçit verdiği deniz, Kızıl Deniz.
Heyûlâ	:	Noksan idrâkta sâbit olan mevcûdât kûlliyyeti.
Berzah	:	İki cihân arası. Sâhil, kara ile su mâbeyninde berzahtır. Berzah'ı kûbrâ : İdrâk'ı mahzın vucûb ile imkân arasındaki mâhiyyet'i izâfiyyesidir.
Zevâl	:	(Ref'i taayyün) dûr ki fenâ sonunda vâkidir.
Varlıklar	:	Vûcûdiyyât. Fenâya erişmemiş kimsenin kevn ile temasları.
Yokluklar	:	Fenâ ve Baka zevk etmiş kâmilin nazarında âlem tafsilâtı.
Zıddiyyet'i ayniyye	:	Zıd bilinen mefhumların (cem'i maal-fark) hâli. Zevki itlâka mûtevakkıftır.

— SON —